

Varsinais-Suomalaiset Mannerheim-oopperassa ja Vapaussodan Satakunnan rintaman taistelupaikoilla

Varsinais-Suomen Sotilaspoikien Perinnekillan alkukesän matka suuntautui Ilmajoelle ja Satakuntaan 14. - 15.6. Olimme jo varhain syksyllä varanneet 40 lippua Mannerheim-oopperaan. Erilaisten yhteensattumien johdosta tapahtui viime vaiheessa joitakin peruutuksia, mutta tehokkaan verkoston ansiosta kaikki liput menivät kuitenkin kaupaksi. Kirjoittaja oli laatinut matkan ohjelman ja toimi matkanjohtajana.

Matkaan lähti Turusta Vesman Liikenteen bussilla 37 henkilöä 14.6. klo 7.00. Väliltä tulivat kyytiin Raisiossa ja Mynämäellä asuvat jäsenemme.

Lampin taistelupaikalla

Ensimmäinen pysähdyksemme oli Ahlaisten Lampin Isoahteentiellä olevan vapaussodan taistelupaikan muistomerkin luona. Tällä paikalla 14.-16.3. 1918 ottivat yhteen jääkärikapteeni Paavo Talvelan johtamat noin 950 Kristiinan lentävään pataljoonaan kuuluvaa valkoista ja 1650 punakaartilaisista, joista suuri osa oli helsinkiläisiä. Punaisten johtajina mainitaan Oskar Haimila, Gustav Geldman ja Leander Särkkä. Tällä paikalla yhtyi taisteluun Pomarkun taistelujen jälkeen lähistöllä majoituksessa ollut Porin pataljoonaan kuulunut Turun komppania.

Kiivaiden taistelujen jälkeen punaiset perääntyivät Noormarkkuun. Samalla paikalla siirtyivät Ranskan, Tanskan ja Englannin Pietarin suurlähetystöjen väki rintamalinjojen läpi pois Pietarin levottomuuksista kohti Torniota. USA:n lähetystö oli siirtynyt linjojen läpi Lampaluodossa. Tämän taistelun jälkeen muodostettiin Porin pataljoonasta ja Kristiinan lentävästä pataljoonasta Porin Rykmentti, joka suuntasi Noormarkkuun, Harjakankaalle ja kohti Tamperetta.

Seuraavaksi poikkesimme lähellä sijaitsevassa Onnenkosken ravintolassa kahville ja lohivoileivälle. Matkamme jatkui 8-tietä eteenpäin, kunnes poikkesimme Isojoelle johtavalle tielle. Saavuttuamme Etelä-Pohjanmaan rajalle toivotin lapualaisen suvun edustajana matkalaiset tervetulleiksi Etelä-Pohjanmaalle ja luin eteläpohjalaisesta vitsikirjasta matkalaisia kovin naurattaneita vitsejä.

Tauolla Onnenkosken ravintolassa. Edessä kuljettajamme Jani, joka ajaa bussia enimmäkseen Italiassa.

Mannerheim-oopperassa

Ilmajoen teatterialueelle saavuimme aikataulun mukaisesti klo 12 ja aloitimme lounasruokailun Katariina-salissa klo 12.30. Lounas oli lohisoppaa, jota kyllä kutsuttiin ”Marskin keitoksi”. Lounaan jälkeen siirryimme bussilla teatterialueelle ja pikku hiljaa katsomoon. Näytös alkoi klo 14.00.

Oopperan päätähtinä olivat Valtteri Torikka Mannerheimina ja Johanna Rusanen-Kartano Ida Lankisena. Esityksessä kerrottiin oopperan keinoin Mannerheimin värikäs ja vastuullinen elämä todella ammattitaitoisesti ja vaikuttavasti. Libretton olivat kirjoittaneet Laila Hirvisaari ja Eve Hietamies, säveltäjä oli Tuomas Kantelinen sekä dramatisointi ja lisälyriikka oli Tuomas Parkkisen käsialaa. Loppuunmyydyin esityksen jälkeen yleisö osoitti 15 minuutin ajan suosiotaan seisten. Meikin pidimme siitä.

Kiltalaiset oopperan katsomossa.

Oopperan väliajalla nautittiin kahvi ja leivos.

Koskenkorvan syntysijoilla

Oopperan jälkeen suuntasimme Koskenkorvan syntysijoille eli Koskenkorvan tilan omistajien ylläpitämään ”Trahteeriin” illallisille. Aluksi meille esitelmöi itse ”herra Koskenkorva” eli vanha isäntä Martti Koskenkorva tilan historiasta ja Marskin ryypyn synnystä ja reseptin salaisuuksista. Tien toisella puolella näimme Altian Koskenkorvan tehtaait.

Martti Koskenkorvan esitystä kuunnellaan Trahteeri-ravintolassa.

Martti Koskenkorva tarjosi 89-vuotispäiväänsä viettävälle jäsenellemme Kullervo Hantulalle maistiaisryppyä.

Sitten siirryimme ”Tryskööpilttuuseen” nauttimaan noutopöydän runsaita antimia ”kännikaloineen” ja muine herkkuineen. Illallisen jälkeen matkasimme Seinäjoelle Hotelli Sorsanpesään, jossa yövyimme.

Suojeluskuntamuseossa

Seuraavana päivänä eli 15.6. Sorsanpesän aamiaisen jälkeen suuntasimme Suojeluskunta ja Lotta Svärd -museoon, jossa meidät vastaanotti tohtorikoulutettava VTM Juho Wilska. Hän kertoi lyhyesti museon historiasta sekä kertoi tekevänsä väitöskirjaa lotista Turun Yliopiston opettajan Tiina Lintusen johdolla. Kokoontumisaulan vitriinissä oli myös nähtävillä eversti Matti Laurilan talvisodan viimeinen taistelukäske 12.3.1940 Vuosalmella. Käske oli löytynyt JR 23:n I pataljoonan komentajan evl Veikko Vallaksen jäämistöstä karttalaukusta. Hänen poikansa eversti Kalevi Vallas pyysi kirjoittajaa toimittamaan käskyn muun löytyneen materiaalin kanssa

vuonna 2014 tähän museoon. Museoon tutustuimme omatoimisesti noin tunnin ajan.

Jääkäriveiversti Matti Laurila vahanukkena Seinäjoen Suojeluskunta ja Lotta Svärd -museossa.

Kankaanpään ja Pomarkkuun

Matkamme jatkui kohti Jalasjärveä, jossa pysähdyimme Juustoportissa tekemään ostoksia. Parkanoa lähestyessämme aloin kertoa tarinoita legendaarisesta "Parkanon paronista" metsänhoitaja Gustav Wrede af Elimästä, joka osallistui vielä 69-vuotiaana sotilaskoulutukseen Kankaanpäässä ja vapaussotaan Pomarkun taisteluissa.

Kankaanpään keskustassa tutustuimme bussista katsellen Turun komppanian majapaikkoihin, harjoituspaikkaan, ruokailupaikkaan ja eversti Linderin komentopaikkaan.

Sen jälkeen suuntasimme Venesjärvi-Highland -karjatilalle, jossa nautimme highlandlihasta valmistetun maukkaan burgundinpadan lisukkeineen ja jälkiruoaksi raparperikiisseliä. Tilan isäntä Mikko Mattila kertoili karjankasvatuksesta ja teimme tilan myymälässä myös luomulihaostoksia sekä suoritimme bussilla laidunkierroksen. Kuljettajaa kyllä hieman hirvitti. Jotkut ottivat valokuvia pikku vasikoistakin.

Highland-tilan jälkeen suuntasimme Veneskosken Kaapalle, jossa serkkuni Perttu ja Antero maatalousyhtymänä kasvattavat Hereford-karjaa. Kaappa on isovanhempien talo, jossa vapaussodan aikana 21.-22. 2.1918 Turun komppania yöpyi vetäytyttyään Pomarkun Honkakoskelta kymmenkertaisen punakaartilaisjoukon tieltä. Talo oli ollut kylmillään äitini perheen paettua erääseen sukulaistaloon, kun oli saatu viesti, että punakaarti tulee hakemaan isoisääni, joka ehti hypätä ratsun selkään ja mennä Kankaanpään keskusta, jossa hän keväällä 1918 toimi sitten suojeluskunnan komendanttina.

Serkut olivat keittäneet pullakahvit ja kutsuneet myös Pohjois-Satakunnan Sotilaspoikien Perinnekillan puheenjohtajan Heino Niemisen paikalle. Heino vetää Korsutöpinä-nimistä yhtyettä, joka esiintyi mm. Porissa pidetyillä liittopäivillämme. Heino esitti Jääkärimarssin ja Äänisen aallot serkkuni Pertun haitarisäestyksellä.

Heino Nieminen laulaa säestäjänään Perttu Kaappa.

Kotikyläni historiaa kertoen siirryimme sitten Pomarkun puolelle Honkakosken kylään Tuunajärven tienhaaraan Rosendahlin ahteelle, jonne Turun komppania (40 miestä) oli 21.2.1918 määrätty vastaanottamaan mahdollinen punaisten hyökkäys. Tällä paikalla komppania koki tulikasteensa 22.2.1918 aamun valjetessa kymmenkertaisen punakaartilaisosaston havaittua väijytyksen ja alkaessa saarrosta molemmin puolin. Lyhyen laukaustenvaihdon jälkeen komppania vetäytyi ilman tappioita päällikkönsä jääkäriväpeli Aarne Peltosen johdolla Veneskosken Pirilän, Dahlin ja Kaapan taloihin, joissa se seuraavana päivänä täydennettiin kokonaiseksi komppaniaksi ja liittyi Porin pataljoonaan, jonka mukana se hyökkäsi 25.2.1918 Pomarkun kirkonkylään vallaten sen.

Seuraavana kohteenamme olikin sitten Pomarkun kirkonmäki ja vanha, 1802 rakennettu puukirkko, joka kärsi vapaussodassa mittavia vaurioita, kun Pomarkun kirkonmäestä käytiin peräti kolme taistelua. Itse taisteluita, jotka käytiin 25.2., 1.3. ja 9.3.1918, selosti meille kirkossa paikallinen yhteyshenkilömme majuri (res.) Matti Peltomäki. Valkoiset valloittivat Pomarkun 25.2.1918, mutta punaiset yrittivät vallata sen takaisin 1.3. ja 9.3. tässä kuitenkin onnistumatta. Viimeisessä taistelussa kaatui noin 80 punaista taistelijaa. Ojensin Matille kiltamme plaketin kiitokseksi ja muistoksi käynnistämme.

Taistelun jälkiä Pomarkun vanhassa kirkossa.

Matti Peltomäki esittelee saamaansa plakettia Pomarkun vanhassa kirkossa.

Vielä yksi kohde oli katsomatta. Pysähdyimme hetkeksi myös Noormarkussa, jossa kerroin sen taisteluista Merikarvian suunnan ja Pomarkun taistelujen seurauksena. Valkoiset hyökkäsivät Ahlaisten ja Pomarkun suunnasta sekä Lassilan suunnasta. Punaiset olivat kaivautuneet ja linnoittautuneet Noormarkun keskustaan. Kirkko paloi. Ahlström Oy:n johtajan Walter Ahlströmin kotitalo Havulinna, ns. isotalo ja konttorirakennus ryöstettiin ja Havulinnan torniin punaiset rakensivat vielä tulenjohto- ja tähystyslavan. Ryöstösaaliin jakamisesta käytiin venäläisten kanssa kova kina. On laskettu, että Noormarkku kärsi kolmen miljoonan markan vahingot, joista Ahlströmin osuus oli puolet. Taistelut siirtyivät Harjakankaalle, jossa käytiin Satakunnan verisin taistelu.

Kaikista edellä lyhyesti kuvatuista taisteluista löytyy laajempi kertomus internetin wikipediasta googlaamalla. Olen kiinnittänyt muistolaatat Veneskosken Kaapan, Dahlin ja Pirilän taloihin, joissa Turun komppania yöpyi sekä Honkakosken ja Ahlaisten Lampin taistelupaikoille.

Sitten alkoikin paluumatka Turkuun. Matkalla kerroin vielä Noormarkun Koliahteella ja Porin lyseon pihalla tapahtuneista valkoisten syyttömien teloituksista.

Turkuun saavuimme ohjelman mukaisesti noin klo 18.30.

Jouko Fossi